

Justiskomiteen
Stortinget
0026 Oslo

Vår ref: RPU/AB
Vår dato: 12.06.09
Deres ref:
Deres dato:

Uttalelse - St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp

Det vises til St.meld. nr. 26 (2008-2009) Om offentlig rettshjelp. Jussformidlingen vil i denne forbindelse komme med en uttalelse.

Uttalelsen er også sendt til Justiskomiteen per e-post, samt til Justiskomiteens medlemmer per e-post.

1. Innledning

Jussformidlingen er av den oppfatning at reformen av det offentlige rettshjelptilbud som departementet tar sikte på å gjennomføre, dekker et reelt behov i samfunnet. Vi kan således i det vesentlige slutte oss til stortingsmeldingen. Vi vil allikevel i det følgende knytte noen bemerkninger til meldingen.

Vedrørende kapittel 5 Etablering av førstelinjerettshjelp.

Departementet legger i stortingsmeldingen til grunn at kommunene i første omgang skal ha valgfrihet hva gjelder organiseringen av førstelinjetilbudet. De alternativene som skisseres, er at det etableres offentlige servicekontor, eller at kommunene kan delegere oppgaven å yte førstelinjerettshjelp til rettshjelpere eller advokater. Dersom det førstnevnte velges er det klart at kommunen er ansvarlig for eventuelle feil som gjøres, og Jussformidlingen er av den oppfatning at det således ikke trengs en nærmere gjennomgang av dette. Men hvis kommunen velger det siste alternativet, lurar Jussformidlingen på hvem som skal være ansvarlig for eventuelle feil som gjøres av rettshjelperen eller advokaten. Som følge av dette, etterlyser vi en nærmere gjennomgang av ansvarsforholdet mellom kommunen og den som yter førstelinjetilbudet.

Videre er vi av den oppfatning at det kan være problematisk at kommunen står som arbeidsgiver for advokaten i førstelinjen, for eksempel i det tilfelle at kommunen står som saksøkt. Dette, og tilsvarende forhold, vil kunne svekke tillitten til førstelinjetilbudet. Av den

grunn bør det tas sikte på at det offentlige servicekontoret er å foretrekke som løsning, samt at det bør vurderes hvor stor tilknytning disse skal ha til den enkelte kommune.

Vedrørende kapittel 8 økonomiske vilkår for offentlig rettshjelp – Brutto eller netto

I innledningen til kapittelet om de økonomiske vilkår for offentlig rettshjelp, fremgår det at "Lov om fri rettshjelp tek sikte på å yte juridisk hjelp til dei som ikkje sjølve kan betale for det". Etter forslag fremsatt i St.meld. nr. 26 (2008-2009) vil de som faller inn under definisjonen "ikkje sjølve kan betale for det", være enslike med en bruttoinntekt på under kr 325 000,-, og par med en samlet bruttoinntekt på under kr 600 000,-. Det vil i tillegg trekkes fra kr 20 000,- per barn søkeren har forsørgelsesansvar for, maksimalt kr 60 000,-. Store utgifter knyttet til sykdom vil også kunne komme til fradrag.

Jussformidlingen er av den oppfatning at departementet bør vurdere å endre inntektsgrunnlaget til å beregnes etter søkerens nettoinntekt, med fradrag for ikke bare utgifter til barn og/eller sykdom, men også skatt og visse andre utgifter. Med andre ord mener Jussformidlingen at departementet i større grad bør bygge på det finske systemet med "disponibla medel", som er grundig gjennomgått i meldingen.

Bakgrunnen for Jussformidlingens oppfatning er at det først ved å beregne nettoinntekten er det mulig å finne ut hvor mye midler den enkelte faktisk har å leve for. Det er her viktig å tenke på at enkelte utgifter er uunngåelige, slik som skatt, utgifter til bolig, matvarer, klær m.m. Først etter at disse nødvendige utgiftene er betalt, står individet igjen med midler som eventuelt kan brukes til rettshjelp. Dette er det som i meldingens punkt 8.3.1 omtales som "den reelle betalingsevne". Departementet har anført at en fullstendig nettobasert modell at dette vil komplisere søknadsprosessen, bl.a. fordi det vil nødvendiggjøre omfattende utregninger.

Jussformidlingen er av den oppfatning at departementets syn er for lite nyansert. Det vil ikke kreve omfattende utregninger dersom søkerens netto månedsinntekt legges til grunn. Den netto månedlige inntekt vil kunne vises gjennom lønsslipper og lignende. Når det gjelder øvrige utgifter som bolig og mat, kan satsene her standardiseres uten at dette vil kreve nevneverdige ressurser.

Departementets uttalelse vedrørende det å "gjere fradrag for utgifter som alle har, [ikke vil] føre til omfordeling av ressurser til dei som har størst behov" synes lite gjennomtenkt. Det er naturligvis slik at en del av utgiftene det kan tenkes å gjøre fradrag for vil være slike utgifter som "dei aller fleste har, uavhengig av storleiken på inntekta". Det er imidlertid et særdeles viktig poeng at det vil variere i meget stor grad hvor stor prosentmessig del av inntekten disse utgiftene vil utgjøre. Selv om personer med lavere inntekt naturlig nok vil bo i rimeligere boliger enn de med høy inntekt, medfører prisene i dagens boligmarked at boligutgifter vil utgjøre en større andel av utgiftene for en med lav inntekt. Dette argumentet gjelder også i forhold til de øvrige utgifter.

Hovedpoenget må være at "[t]ildeling av rettshjelp på grunnlag av disponibel inntekt gir en bedre tilpasning av det offentlige tilbudet til den faktiske økonomiske situasjonen", som professor Jon T. Johnsen uttrykker det, jf. meldingens punkt 8.3.1. Når Finland, som ligger

under Norge på UNDPs velferdsliste, klarer å praktisere en ordning der det er de "disponibla medel" som legges til grunn for hvem som får rettshjelp, bør også Norge kunne praktisere en slik ordning med de ressurser vi har til rådighet.

Vedrørende punkt 8.2.6 økonomisk identifikasjon

Departementet synes å legge til grunn at alternativet "andre som lever sammen med felles økonomi" i forskriften til lov om fri rettshjelp § 1-2, uten videre skal omfatte samboere generelt. Etter Jussformidlingens oppfatning, vil en slik generell identifikasjon mellom samboere være unyansert og uheldig.

Departementets argumenter for identifikasjon mellom samboere er hovedsaklig at en person som deler hushold med en annen person, har større betalingsevne enn en som bor alene. Videre fremheves det at de som lever sammen ofte har en felles interesse i en juridisk konflikt.

Slike generelle synspunkter synes imidlertid å bli for unyanserte da det overordnede synspunkt, som departementet selv påpeker, er at det både for enslige og samboere/ektefeller skal være den enkeltes betalingsevne som skal være avgjørende.

Jussformidlingen bestrider ikke at det medfører en viss økonomisk fordel å leve i samboerskap, men å legge til grunn at samboere generelt har en sammenblandet økonomi blir etter vår oppfatning galt. Vi vil først påpeke at det er noen som velger samboerskap fremfor ekteskap fordi de ikke ønsker den økonomiske sammenblanding som ekteskapsloven legger opp til. En identifikasjon vil medføre en unødige innskrenking av denne valgfriheten.

Vi vil videre bemerke at det etter den ordningen som departementet legger opp til, vil innebære at en person som har en inntekt på kr 100 000,- faller utenfor rettshjelpsordningen dersom denne har en samboer som tjener mer enn kr 500 000,-. Derimot vil en enslig person som tjener kr 300 000,- vil få hjelp. Dersom førstnevnte blir innblandet i en rettslig tvist vil denne være avhengig av samboerens velvilje for å få profesjonell bistand. En slik vurdering vil bryte drastisk med det overordnede synspunkt om at det er den enkeltes betalingsevne som skal være avgjørende.

Departementet hevder videre at samboerne ofte vil ha en felles interesse i en juridisk konflikt. Dette kan nok ofte være tilfelle, men å bruke dette som et generelt argument blir etter Jussformidlingens oppfatning nokså unyansert. Departementet fremhever selv blant annet barnefordeling- og samværssaker som typiske saker hvor samboerne ikke nødvendigvis har en felles interesse. Jussformidlingen ser imidlertid at dette kan være tilfelle i de fleste privatrettslige tvister. At man er samboere betyr ikke nødvendigvis at man er villig til å stille opp økonomisk for den andre, og heller ikke at man er villig til å bli dratt inn i en rettslig tvist med den andre.

Etter dette stiller Jussformidlingen seg kritisk til en generell identifikasjon mellom samboere hva angår inntektsgrensene for å få fri rettshjelp.

Etter vår oppfatning vil det være mer hensiktsmessig med en ordning hvor man tar utgangspunkt i den enkelte samboers inntekt, slik man gjør med enslige, og gjør fratrekk fra den økonomiske fordel man har ved å være i et samboerskap. En slik løsning synes også å være i bedre samsvar med det overordnede synspunkt om at det er den enkeltes betalingsevne som skal være avgjørende.

Jussformidlingen stiller seg for øvrig positiv til en økt inntektsgrense for å få rett til fri rettshjelp.

Vedrørende punkt 9.3.4 Endring i gjeldande ordning for skiftesaker

Jussformidlingen viser til at adgangen til bistand etter rettshjelpsloven ved skifteoppgjør etter samlivsbrudd, er foreslått tatt ut som prioritert sak i stortingsmeldingen. Departementet har begrunnet forslaget i at privatpersoner eier stadig mer, og at det offentlige derfor ikke skal dekke utgiftene til juridisk hjelp i konflikter mellom privatpersoner som ikke blir enige om fordelingen av eiendelene sine, jf. side 70 i stortingsmeldingen.

Jussformidlingen stiller seg svært kritisk til dette, idet det i svært mange tilfeller er den økonomiske tryggheten til den enkelte som står på spill. At departementet vurderer det slik at dagens bestemmelse kun kan gjelde for ektefeller med felles barn under 18 år og ved tvist om felles bolig, avhjelper etter vårt syn ikke på forholdet.

Da det blir vanskeligere for mennesker med mindre ressurser å ta kontakt med advokat, kan dette føre til at personer står for skifte på egenhånd. I disse tilfellene kan man lettere miste sin rett dersom en av partene ikke er klar over, eller gjort kjent med, lovgivningen på området. At det nest mest benyttede området for bistand etter dagens rettshjelpslov er skiftesaker, illustrer nettopp hvor problematisk og hvor rettslig utfordrende et oppgjør etter endt samliv kan være. Forslaget kan dermed føre til at store deler av befolkningen avskjæres fra å motta nødvendig rettshjelp.

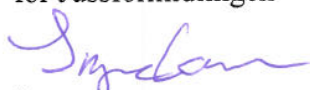
Vi er videre kritiske til hvordan dette kan påvirke og være med å bidra til å opprettholde de økonomiske forskjellene mellom kjønnene. Vi mener at konsekvensene av dette bør utredes nærmere.

Endelig ønsker vi å fremheve at begrunnelsen for å ta bort skifte som dekningsområde fremstår som lite konsekvent og gjenspeiler en, etter vårt syn, manglende helhet i meldingen. I den forbindelse vises det til at forbrukerspørsmål er tatt inn i meldingen som et foreslått nytt dekningsområde. Forbrukerspørsmål omhandler i aller høyeste grad materielle gjenstander som det offentlige, etter vår oppfatning, har et svakere behov for å beskytte i motsetning til for eksempel ens hjem.

På bakgrunn av momentene ovenfor, er Jussformidlingen av den klare oppfatning at det ikke foreligger grunnlag som legitimerer fjerning av bistand ved skifteoppgjør som prioritert sak etter rettshjelpsloven.

Avslutningsvis ber vi om at våre bemerkninger tilknyttet stortingsmeldingen blir tatt til følge i det videre arbeid med offentlig rettshjelp.

Med vennlig hilsen
for Jussformidlingen

Ingve Larsen
daglig leder

Arve Bjørndahl
leder rettspolitisk utvalg